

FACULTAT DE CIÈNCIES DE LA INFORMACIÓ. UAB.

Curs Acadèmic 1980-1981.

Assignatura: Moviments Artístics Contemporanis.

Àrea: Història.

Curs: 3er.

Professors: Mª Glòria Farré-Escofet.

A) TEMARI

I: INTRODUCCIÓ ALS CORRENTS MÉS REPRESENTATIUS.

1.- Els llenguatges de signe específicament burgès liberal -corresponents als canvis polítics i socials del segle XXVIII- que conformen les primeres expressions artístiques contemporànies. 2.- Referència als arrels històrics més significatius. 3.- Incidència de les poètiques prerromàntiques, d'influència il·luminista, en els orígens de l'art contemporani. 4.- L'activitat artística reivindicadora d'autonomia pròpia en el conjunt d'activitats vitals de l'home. La seva referència a un ideal estètic. 5.- Crisi de l'art entès com a un valor model i absolut i apriorístic de la natura i pas cap al concepte de l'art com a interpretació de la realitat, a partir de l'experiència viscuda. 6.- Conseqüències de la transformació dels mitjans tècnics de producció -tecnologia industrial- en el treball de l'artista, i dificultat d'inserció en el procés productiu corresponent. 7.- Problemes que planteja la dicotomia individu-societat, en la ideologia burgesa, al llarg dels segles XIX i XX.

II: NEOCLASSISME

1.- Utilització d'un model formal racional -que esdevé tècnica-projectiva- de funcionalitat social en arquitectura. La teorització de Winckelmann. Els projectes de Boullé i Ledoux. 2.- repercussions en l'eclecticisme posterior. 3.- La pintura de David i l'escultura de Canova i Thorvalsen.

III: ROMANTICISME

1.- El caràcter subjectiu de la cultura romàntica, alternativa dialèctica a l'universalisme classicista. 2.- L'activitat artística com a expressió viscuda i canviant, de signe particularista -individual i nacional-. 3.- Interpretacions de Viollet-le-Duc, en el camp de l'arquitectura: el neogòtic, model racional no abstracte. 4.- Diferents exemples representatius de la pintura: Gericault, Delacroix, Ingres, Goya, Constable, Turner. 5.- Els moviments figuratius historicistes: prerrafaelistes, nazarens i puristes; la seva significació en el context del segle XIX. 6.- Procés d'adaptació de les expressions romàntiques a l'evolució política i cultural de la burgesia: del rol revolucionari al paper polític de "l'art per l'art". Aspectes progressius i regressius. 7.- Persistència i projecció de l'activitat romàntica en l'evolució cultural contemporània.

IV: REALISME

1.- Crítica de la interpretació subjectiva romàntica de la realitat -a partir de prejudicis culturals-. Cap a la constatació d'una realitat més objectivable. 2.- Reivindicació d'un treball artístic lliure -desmitificador del paper de geni- com a expressió/acció experimentada, creadora de productes (obres) significatius, de valor autònom. 3.- Revisió i evolució de tècniques específiques de l'artista, enfront a les industrials: contradiccions que els hi planteja. Impacte i conseqüència de l'aparició de la fotografia i del cinema: crisi de la figuració plàstica. 4.- Actitud revolucionària, com a resultat d'una consciència democràtica en el sí d'una intel·lectualitat burgesa, que planteja l'estabilització de la seva pròpia alternativa. 5.- Alguns exemples, a partir de les diferents formes pictòriques de Corot,

Millet, Daumier, Courbet.

V: IMPRESSIONISME. CORRENT POSTIMPRESSIONISTES.

1.- Complexitat del fenomen impressionista, reflexada la dinàmica ciutadana del moment: refugi íntim, al marge de la realitat social. 2.- Revisió de treball específicament pictòric: creació d'un codi formal rigorós, potenciador de les capacitats expresives dels elements pictòrics per a reflectir lo intuitivament visualitzable -al marge de qualsevol noció adquirida o anècdota temàtica, i de tot compromís vivencial. 3.- Creació d'un llenguatge "artificiós", suggeridor de lo efímer i fugisser, última consecució i crisi alhora del llenguatge naturalista. Exemples representatius de la tendència: Manet, Cezanne, Monet, Renoir, Sisley, Pissarro, Degas, Van Gogh, Toulouse Lautrec. Els precedents expressionistes dels dos últims. 4.- Simbolisme i corrents postimpressionistes. Significació i principals aportacions

VI: LA VIA DEL DISSENY.

1.- D'artista a dissident: la participació de l'artista en els processos productius L'evolució del disseny i lligams amb les tendències artístiques. 2.- La presa de consciència dels nous problemes: l'augment de la producció i del mercat. L'interés pels objectes quotidians. 3.- La comprensió de la qüestió per part del grup del Journal of Design. 4.- La crítica de la nova producció industrial. El rebuig del maquinisme. La defensa del retorn al vell ordre i a l'artesanía. Pugin, Ruskin i Morris. El paper pioner d'aquest últim. 5.- Cap a l'acceptació del maquinisme i del nou sistema productiu. 6.- La influència de l'estètica dels nous materials i de les noves tecnologies. L'estètica dels enginyers. L'arquitectura de ferro. Les noves funcions de l'arquitectura. Els arquitectes americans. 7.- El moviment anglès dels Arts and Crafts. La peculiar evolució anglesa. 8.- Els moviments modernistes europeus. Les vinculacions de l'Escola de Glasgow -Mackintosh- amb la Sezessió vienesa. El cas de Loos. Les exposicions internacionals. 9.- L'interés per la introducció de l'artista en el procés de producció. El paper de Muthesius i de la Werkbund alemanya. 10.- El conflicte artista-dissenyador, en la discussió entre Muthesius i Van de Welde, a Colònia 1914. 11.- Els efectes de Stijl i del Futurisme italià. 12.- El Bauhaus: la seva història dins la República del Weimar. Les tres direccions. El funcionalisme. 13.- L'aplicació del disseny en el procés de construcció de la nova societat rusa. El Constructivisme i el Productivisme. La posició oficial i la del Comissariat. La Proletkult. El realisme socialista.

VII: MODERNISME

1.- Poètica i cosmopolita d'abast europeu, tendent a eliminar distàncies entre activitat arquitectònica, pictòrica i escultòrica, i arts aplicades, en els diversos camps de l'activitat econòmica. 2.- Referència a tot alló que configura l'entorn quotidià de l'home -objectes, mobiliari, ornament personal, espectacles, cartells...- 3.- Replanteix de l'espai urbà com a resposta a l'apremiant problema d'engrandiment de la ciutat: conflicte entre revisió estructural -orgànica i democràtica- i revisió quantitativa -estàtica i conservadora-. Recreació hedonística de la ciutat, com a segona natura, contra la degradació de l'ambient urbà. 3.- Signes comunicatius de la pretesa harmonia entre individu i comunitat, dins d'un planteig burgès. 4.- Utilització de tecnologies industrials i, alhora, recuperació de treballs artesanals, de tradició nacional. 5.- Recerca de funcionalitat decorativa. Preferència per les formes evocadores: línia orgànica i cromatisme artificiosos. 6.- Exemples més representatius en els diversos camps. 7.- Monogràfic: El Modernisme a Catalunya. 8.- Signes propis com a testimoni del valors burgesos catalans. Influències mitjuevals, islàmiques i barroques. Recuperació artesanal pròpia. 9.- Exemples: Gaudí -innovació tècnica al servei d'un expressionisme organicista, de caràcter simbòlic

místic, lligat a la natura mediterrània-. Domenech i Montaner -tractament nou de l'espai i de l'estructura arquitectònica; eclecticisme i profusió ornamental-. Aproximació a l'escultura i a la pintura. 10.- L'aportació noucentista. Exemples més significatius.

VIII: EXPRESSIONISME.

1.- Tendència alternativa al caràcter sensorial de l'impressionisme, a l'eclecticisme del modernisme i a la "realitat" simbolista - més enllà del límits de l'experiència humana. 2.- L'art com a expressió comunicativa -lligada a la totalitat de l'existència- del subjecte i de la realitat exterior: natura-societat. 3.- Actitud universalista, que planteja la superació dialèctica de la constant cultural llatino-mediterrània, de signe clàssic, i la germano-nòrdica, de signe romàntic. 4.- Actitud compromesa, que preten incidir en la situació històrica, en el sí d'una polèmica social implícita a la seva pràctica, no específicament ideològica. El treball artístic compensatori al desgast d'energies creatives de l'home. 5.- Recerca formal per a estimular la funció plàstica-constructiva del color com a estructura autònoma i realitat en sí mateixa. 6.- Afinitats i diferències entre els grups més representatius: Fauves, Die Brücke i Der Blaue Reiter. Altres exemples.

IX: CUBISME I ABSTRACCIO GEOMETRICA

1.- Creació d'uns codis abstractes racionals, comunicatius d'estructures internes objectivables de la realitat, mitjançant una activitat de tipus intel·lectual-reflexiu. 2.- Actitud de caràcter constructivista, que opta per a potenciar la vessant racional de l'home com a mitjà més vàlit per a incidir en el redreçament de la societat d'entreguerres. 3.- Exemples més representatius del procés: característiques específiques. El precedent cezannià. L'etapa cubista -analítica i sintètica-: Picasso, Braque, Gris, Leger. Últimes conseqüències: dinamització d'estructures, per multiplicitat de punts de vista en la relació objecte-subjecte en l'espai (Kupka, Delaunay); economia essencial d'elements plàstics-constructivistes (Malevitch), harmonia basada en l'exclusió de tota arbitrietat estructural (neoplasticisme: Mondrian).

X: DADÀ I SURREALISME.

1.- Moviment antiart de caire testimonial. Denúncia agressiva de la impossibilitat s'una funció social de l'art en favor de la vida. Rebuig del treball artístic, creador de valors integrats pel sistema alienant. 2.- Gest-provocació que preten la destrucció de l'ordre establert, per mitjà d'un llenguatge intuitiu, i la desmitificació de les alternatives constructives racionals. 3.- Reivindicació de la llibertat com a resposta a la desfeta bèlica europea. 4.- Surrealisme: vers una teoria de lo inconscient en l'expressió artística. L'art com a automatisme psíquic, al marge del control exercit per la raó, i de tota preocupació estètica i social. 5.- Creador de signes -imatges plàstiques, figuratives i abstractes-, que comuniquen significats del subconscient. 6.- Actitud que es contraposa a l'art com a consciència reflexiva. 7.- Diferents autors representatius.

XI: POETIQUES CORRESPONENTS A LA SEGONA MEITAT DEL SEGLE XX.

1.- Expressionisme abstracte; Cinètic. Op Art; Informalisme. 2.- Expressionisme abstracte: corrent abstracte, basat en la comunicació intuitiva i espontània de l'expressió artística, en front al corrent abstracte geomètric racional. 3.- Utilització del nous procediments tècnics, adients al caràcter d'improvisació del procés signic, de significats complexos. 4.- Principals representants americans i europeus. 5.- Cinètic. Op Art: Via científica d'investigació -tecnològica- avançada- dels processos perceptius òptic-mentals. Provocació de participació

activa de l'espectador en l'experiència comunicativa. 6.- Caràcter constructiu, que treballa per a materialitzar respostes plàstiques vàlides als múltiples estímuls del món exterior. 7.- Informalisme: poètica existencial, testimoni de la condició d'angoixa de l'home contemporani. Rebuig de programes concrets i d'accions unitàries. Evidència d'una situació de fet, expressada orgànicament, amb un treball d'agressió a la matèria sense "forma". 8.- Inicis del procés de desmitificació de l'objecte. Actitud paralela a l'activitat tecnològica industrial.

XII: LA CRISI DE L'ART OBJECTUAL I RUPTURA CONCEPTUAL.

1.- Crisi de l'art objectual com a signe històric de l'activitat humana i com a experiència vàlida de la realitat. 2.- Denúncia de la ineficàcia de la "racionalitat" per a contribuir al progrés, evidenciant la dialèctica Cultura-Poder. 3.- Algunes alternatives. 4.- Cap a la ruptura conceptual: pas de la estètica dels objectes a la estètica del procés. Treball reflexiu i experimental dels processos mentals -conceptes constitutius del treball; realització mecànica posterior amb tècniques i materials diversos, com a senyals que impliquin a l'espectador amb propostes objectives incitadoras de processos comunicatius. 5.- Operativitat de l'expressió estètica lliure, com a eina de defensa de l'home en la lluita per a l'adaptació al context.

XIII: L'APORTACIO TEORICA DEL FET ARTISTIC.

1.- Significació de l'obra d'art en els diferents anàlisis metodològics. 2.- Tradició clàssica marxista i herència estètica del socialisme. 3.- La permanent atenció del pensament marxista occidental a les qüestions culturals i artístiques, des del període d'entreguerres. 4.- La nova temàtica cultural i artística com a innovació en l'evolució teòrica del marxisme, en detreniment dels plantejaments econòmics i polítics. 5.- Sociologia de la percepció estètica. 6.- Introducció a una teoria de la comunicació aplicada al camp del art.

B) BIBLIOGRAFIA GENERAL

- ARGAN, G.C.: El arte moderno. Fernando Torres, Ed. Valencia, 1975.
 DORFLES, G.: Símbolo, comunicación y consumo. Lumen, Barcelona, 1967.
Naturaleza y artificio. Lumen, Barcelona, 1972.
 GOMBRICH, E.A.: Historia del arte. Alianza Forma.
 HAUSER, A.: Historia social de la literatura y del arte. Ed. Guadarrama.
 PUIG, A.: Sociología de las formas. G. Gili. Barcelona, 1979.